ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 7 Մէճ.
» » Գաւառաց » 9 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 4 »
» » Գաւառաց » 5 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի:

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

20 Փարայ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

20 Փարայ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրոյ ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Գալաթ—Գարաքէօյ պէյազ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը:

Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր:

Ջնջուած նամակ, յօդուած, եա ետ չեն տրուիր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական լուրեր. — Խառն լուրեր. — Ազգային լուրեր. — Կրթական. — Ուսումնական խոստովութիւն. — Մամուլ Կ. Պոլսոյ. — Երզնկա. — Վասպուրական — Բաբերդ. — Նոր գրեանք. —Վիճակահանութիւն Բալճլեի երկաթուղեաց. — Դրամական. — Ծանուցում:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 23 ՅՈՒԼԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առտու հասած հեռագիրք

Թունուզ 3 օգոստ.

Սֆաքսի ապստամբաց գլուխ Ալի—Պէն—Խալիֆա' Տրիպոլսոյ սահմանագլուխն անցնելով. սահմանագլուխը պահպանող Թուրք զօրքն սպառեց զայն Թունուզի հողը վերադառնալ:

Բազմաթիւ Թունուզցի դասալիք զօրականք ներում խնդրեցին, խոստանալով որ այսուհետեւ հաւատարմութեամբ ծառայեն:

Լոնտրա 4 օգոստ.

Թայմզ կը ծանուցանէ թէ Պէյքըր փաշա Ափրիկեան Տրիպոլսոյ Օսմ. զօրաց հրամանատար անուանած է:

Երէկ իրիկուն (անստուգուած) Պրատլոյ երեսփոխանը դարձեալ երեսփոխանաց ժողովը մտաւ իւր աթոռը բռնելու համար, (որ կը վկայուէր ժողովոյն որոշմամբ): Հրաւէր եղաւ իրեն որ դուրս ելնէ, Պ. Պրատլոյ չուղեց, և անձնական կռուի մը բռնեցաւ ժողովոյն պաշտօնակալաց հետ: Սաստիկ կռուէ մը յետոյ, Պ. Պրատլոյ յաղթուեցաւ և արտաքսեցաւ ժողովէն: Սորա ընտրելակից Պ. Լապուշէր առաջարկ մը ներկայեց որ ապօրէն կը հրատարակէր այս արտաքսումը, բայց մերժուեցաւ, իսկ նախագահին ընթացքն հաւանութիւն ստացաւ: Պ. Պրայթ, Սըր Չարլզ Տիլք և ընդհանրապէս արմատական անդամք ձեռնպահ եղան քուէարկութենէ:

Թրանսվալի բնիկ գլուխները կը մնան գիմադրելու համար Պօէրաց, որոց իշխանութիւնը կ'առնեն: Պայմանագիրը չէ ստորագրուած տակաւին. Լոնտրայէն վաւերացման կ'սպասուի:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ'

Ելեւմտական խորհրդոյ անդամ Թէվֆիք էֆէնտի հաշուակալութեան տանենին անդամ անուանեցաւ:

Օրքանի գանձուն Սէրկիի անօրէն Ճէմալ պէյ ելեւմտական խորհրդոյ անդամ անուանեցաւ:

Երրեմն Շապին Գարահիսարի կառավարական թղթակցութեանց տնօրէն Նազիֆ պէյ' կրթական պաշտօնատան Մէքթուպճի անուանեցաւ Սանիճէի ատտիճանաւ:

—Վեհ. Սուլթանին առաջին սենեկապետ Համտի փաշա Նախընթաց օրը Կէօքսու ամարանոցը գնաց, և Վեհ. Սուլթանին կողմէ բարի գալուստ մաղթեց Բեռաշղաբի վախճանեալ Էմիրին որդի Պէյ Գուլի Խանի:

—Ֆար Լիւր այս տարր Թուով կը ծանուցանէ թէ պետական աքսորեալները տանող շոգենաւն առջի օրը Հուտտա կղզին հասած է, և հոն կեցած է ածուխ առնելու համար:

—Վագըթ սոյգ. աղբիւրէ իմանալով կը ծանուցանէ այսօր թէ կրթական պաշտօնատան ապարանաց ճիւղին վերատեսուչ Սարաֆեան Ցարութիւն էֆէնտի հանդըստեան թոշակով գործէ քաշուելու փափաք յայտնած լինելով, նորա տեղ ապարանաց վերատեսուչ անուանէր է հեղինակութեանց և թարգմանութեանց ճիւղին վերատեսուչ Իսքէնտէր Համտի էֆէնտին. Ընտիրքայ նախկին Գայմագամ Միւմթազ պէյ ալ հեղինակութեանց և թարգմանութեանց ճիւղին վերատեսուչ անուանէր է:

—Պարբերական հանդէսներն, որք մինչև ցարդ տպուելէ առաջ կրթական պաշտօնատան կողմէ կը քննուէին, այսուհետեւ Տպագրական տեսչութեան կողմէ պիտի քննուին:

—Վագըթ կը ծանուցանէ թէ Եւրոպացի պատուիրակաց հետ բանակցելու պաշտօն ունեցող Օսմանեան ելմտական յանձնախմբին անդամոց հրահանգ տրուած է որպէս զի 1880 հոկտ. 3ի Օսմանեան ծանուցագրին հիմն ընեն բանակցութեանց:

—Մի քանի օրէ ի վեր, կ'ըսէ Վագըթ, զրոյց կայ թէ Լորտ Տիւֆէրին բանակցութեան մտած է Բ. Դրան հետ նոր դաշնադրութիւն մը կնքելու նպատակաւ, բայց դեսպանն ինք կը հերքէ եղեր այս լուրն իբր անհիմն:

—Թուրք լրագիրք կը հերքեն մի քանի օրէ ի վեր եղած այն լուրը թէ՝ Բ. Դուռը մտադիր է եղեր նոր փոխառութիւն մը կնքել երաշխաւորութիւն տալով Ափրիկեան Տրիպոլսոյ հասոյթները:

—Վագըթ այսօր Օսմ. պարտուց կարգադրման ծրագիր մը կը ներկայէ, զոր քաջ ելմտագէտք օմանք կ'առաջարկեն եղեր: Կը նըկատուի թէ կառավարութիւնն' եթէ ուզէ կանոնաւորապէս տոկոս վճարել այսուհետև, շատ թեթեւ տոկոս մը պիտի կրնայ վճարել, և Օսմանեան փոնտլիտէները բարձրանալու տեղ աւելի պիտի իյնան յայնժամ: Ուստի, խորհուրդ կը տրուի որ տէրութիւնը տոկոս չըտայ, այլ տարուէ տարի գումար մը յատկացնէ փոնտլիտէները գնելու և մայր գումարը ջնջելու համար. յայնժամ փոնտլիտէներն աւելի յարգ կ'ստանան: Բայց Վագըթ կ'ըսէ թէ այս խորհուրդ անհնարական մտածում մ'է միայն. կառավարութիւնն իւր ծրագիրն Եւրոպացի պատուիրակաց հետ խորհրդակցութեամբ պիտի որոշէ:

—Պոթում մի Լիվանտ դաւառէն 500 տուն իսլամք Թուրքիոյ հողին վրայ գաղթելու փափաք յայտնած լինելով, կառավարութիւնը Շիլէի մօտ տեղ մը նշանակեց անոնց բնակութեան:

—Յունաստանի թողուած տեղերուն յանձման հսկող Եւրոպացի պատուիրակք, որք առժամեայ կերպիւ Կ. Պոլիս եկած էին, հետզհետէ Թեսալիա կ'երթան, և մինչև երկուշաբթի ամենն ալ մեկնած պիտի լինին աստից:

—Օսմ. Պանքային մէկ հաշուեցուցակէն կը տեղեկանամք թէ մինչև յուլիս ամսոյ վերջը (Ն. Տ.) ջնջուած թղթադրամոց գումարն է եղեր 13 միլիոն 620,240 հարիւրնոց, և դեռ կը մնայ հաստատութեան ձեռքը կամ արկղերու մէջ 2 միլիոն 379,759 հատ հարիւրնոց:

—Այն լուրը թէ Բ. Դուռը Երշանաւոր անձերէ յանձնախումբ մը կազմած է Պ. Պ. Պուրքի և Վալֆրէի հետ բանակցելու համար, լաւատեսութիւն ըրաւ Եւրոպիոյ Պօրսաներուն վրայ, որովհետև իբրև նշան մը կը համարուի թէ Օսմանեան կառավարութիւնը լրջօրէն ձեռք առած է ելմտական խնդիրը:

—Ապէտին փաշայի կողմէ արտօրուած և այժմ ստորինանութեան դուռը բանտարկուած Բուրդ-Գըլխոց հարցաքննութիւնը չէ վերջացած: Ընդհանուր դատախազն հեռագրաւ հրաման ըրկեց Տիարպէքիրի հարցաքննիչ դատաւորին, որ նոր տեղեկութիւններ հաւաքէ ամբաստանելոց վրայ:

—Կայսերական Թալիա շոգենաւն, որ մի քանի օրէ ի վեր Համբէմ Իսքէլէսիի առջև կը կենար Մէքքէ գըկուելիք արքունական ընծայները տանելու համար, երէկ ճամբայ ելաւ դէպ ի կարմիր ծով:

—Ֆրանսական Տէպա և Ռէբիւպլիք Ֆրանսէզ լրագիրներէն յետոյ, փարիզի Կոլուա լրագրին ալ Թուրքիա մտնելն արգիլուեցաւ:

—Բազմաթիւ ուժեղ հասարակութեան գործերն անխնամ չթողելու համար' հրամանեղաւ որ բոլոր կառավարական պաշտօնատանց անդամներն իրենց գործոց գլուխը գտնուին փոխնակի:

—Էրէյլիի հանքերը բանեցնելու արտօնութիւն ստացող Պ. Մէյնիէ ճարտարագէտն, որ հիւանդացած էր, Վիշիի ջուրերը կը դըտնուի հիմա, և կը յուսացուի որ մէկ երկու ամիսէն Կ. Պոլիս վերադառնայ ի գլուխ հանելու համար այն մեծ գործ որում ձեռնարկած է:

—Մայրաքաղաքիս Ֆրանսական դեսպանատունն անցեալ շաբթու Շէյխ Սահմատ անուն Ճէզայիրցի մը ձերբակալել տուաւ Կ. Պոլսոյ մէջ:

Այս մարդը բազմաթիւ չարագործութիւններ ըրած է Կ. Պոլսոյ մէջ: Իւր մեծ ճարպիկութեան հետ միանգամայն սաստիկ յանդուգն լինելով, այն աստիճան սարսափ ազդած էր, որ իրմէ վնաս տեսնողները չէին համարձակեր գանգատիլ նորա դէմ:

Ֆրանսական հիւպատոսարանի բանտին մէջ հարցաքննուելէ յետոյ, յիշեալ Շէյխը դեսպանատան շոգենաւը փոխադրեցաւ, և Մարսիլիայի վերջին շոգենաւով Ֆրանսա ղրկուեցաւ:

Մայրաքաղաքս բնակեալ արաբք յոյժ գոհ եղած են այս վտանգաւոր մարդուն հեռանալէն:

Վագըթ կ'ըսէ թէ Շէյխ Սահմատ Ֆրանսայի իւր քաղաքը պիտի տարուի դատուելու համար:

—Թէոդոսիայէն (Քէֆէ) Ռուսական Կոլոս լրագրին ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պ. Ռոտոքանաքի յոյն վաճառականին Բէյրութէս անուն շոգենաւն, որ Օտեսա վաճառք կը տանէր, Կերչի և Թէոդոսիոյ միջև այրեր է: Մէջի մարդիկն ազատեր են, բայց պակասներ կան:

—Անցեալ շաբթու Թուրք լըրագիրք ծանուցեր էին թէ Ավրամ Վաբորիտի անուն անձ մի յունական վարժարանաց վրայ հսկող տեսուչ անուանէր է կրթական նախարարութեան կողմէ:

Ցունական Նէօլոկոս լրագիրը կրթական նախարարութենէն առնուած պաշտօնական տեղ մը կը հըրատարակէ ծանուցանող թէ Ավրամ Վաբորիտի անուն անձն այնպիսի պաշտօնի մը դրուած չէ, այլ միայն հրաման եղեր է նմա, որ հանրական կրթութեան ընդհանուր քարտուղար Սզիզ պէյի և նոյն պաշտօնատան քարտուղար Եօրկաքի Օհաննէ էֆէնտիի հետ երթայ պըլթէ Յոյն վարժարանները, և ցուցնէ նոցա մէջ գործածուած վըտանգաւոր գիրքերը, զորս ինք (Ավրամ Վաբորիտի) իմացուցած էր կրթական նախարարութեան:

—Կ. Պոլսոյ պատժական ատեանն, որ մինչև ցարդ ստորինանութեան դուռը կը նստէր, դատական պաշտօնատունը պիտի փոխադրի:

—Խօսք մ'օտարազգի չարագործք վերջին օրերս Օսմանեան հողէն արտաքսուելով, Աւստրիական Լոյտի Սրօլոն շոգենաւով ճանբայ հանուած էին, Ցունաստան ղրկուելու համար: Ճամբան, այդ չարագործներէն մին' առագաստանաւ մը տեսնելով որ Կ. Պոլիս կուգար, ծովը նետուեցաւ, որպէս զի առագաստանաւին նաւէն հանուելով հոն ելնէ և Կ. Պոլիս գայ: Բայց Սրօլոնի նաւապետն անմիջապէս շոգենաւը կեցնելով' մակոյկ մ'իջուց, որ մարդուն նաւէն հանելով բանեց շոգենաւը տարաւ զայն:

— Յուլիս 10/22ին, Եւրոպիոյ գլխաւոր Պանքաներուն մէջ սա չափ պատրաստ դրամ կար.

	Անգլ. ոսկի
Ֆրանսայի Պանքա,	74,620,000
Անգլիոյ Պանքա	26,596,686
Գերմանիոյ կայսերական Պանքա,	28,745,000
Աւստրօ—Հունգարական Պանքա,	16,340,000
Պելճիոյ Ազգային Պանքա,	4,136,000
Հոլանտիոյ Պանքա,	11,635,000
Ռուսիոյ Պանքա,	24,496,000
Սպանիոյ Պանքա,	10,271,000
Ընկերական Պանքայք Նիւ Եօրքի,	15,540,000
Ընդ ամէնը	213,379,686

Այս գումար հաւասար է հինգ երկիլիոն Ֆրանքի, յորմէ միայն Ֆըրանսայի Պանքային ստորերկրեայ արկղերուն մէջ կան եղեր 1 երկիլիոն, 865 միլիոն 500 հազար Ֆրանքի պատկանելի գումարը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրն իմանալով որ Հէրէքէի կայսերական գործարանին մօտ գտնուած հայու տուն մը, որոյ մէջ հայկական մատուռ մը կայ եղեր, Թուրքի մը վաճառուեր է 50 լիրայի, յատկապէս քննութեան ղրկեց Արժ. Տ. Տաճատ վարդապետն և Պատրիարքարանի անցագրատան քարտուղար Սեպուհ էֆէնտին: Այս անձինք Հէրէքէ երթալով ստուգեր են իրողութիւնն, և խնդրեր են Կէյվիզէի գայմագամէն, որ տունն առայժմ չյանձնէ գնող թուրքին, մինչև որ Պատրիարքարանն հարկ եղած միջոցներն ի գործ դնէ:

Կը լսեմք թէ Զէնէրլի խանը նստող քանի մը մեծապատիւ ադաները կը գանգատին եղեր լրագրավաճառաց թէ Մասիս հիւանդանոցին խոստացած միրը չղրկեր, հետեւաբար իրենք ալ պիտի դադրին Մասիս գնելէ:

Լրագրավաճառք անշուշտ արժան եղած պատասխանը տուած են այդ ադաներուն, որք կերեւի թէ տրուած խոստման մը նուիրականութիւնը ճանչող և յարգողութեամբ պաշտող բարեգործ և առաքինասէր անձինք են: Մեք՝ թէ այդ ադաներուն և թէ' դոյա համակարծիք եղողներուն, եթէ կան, կը յիշեցնեմք թէ մեր խոստումը պայմանաւոր էր, այսինքն երբոր առնուազն օրը 1500 թերթ ձեռքէ վաճառէինք, շաբաթը 50 հոխայ միս պիտի նուիրէինք Ազգային Հիւանդանոցին, և մեր յօժարակամութիւնն ապացուցանելու համար, դեռ օրն 1000 հատ իսկ ձեռքէ չը վաճառուած, մեր խոստումը ամսաւր կատարելու սկզբնաւորութիւն ալ ըրինք, բայց՝ դըժբաղդաբար՝ մեր առաջադրած պայմանին կատարումը չկրցինք տեսնել: Մինչև անգամ մեր խոստման կատարումն աւելի դիւրացնելու համար որոշեցինք, որ եթէ օրն 1100 հատ ձեռքէ ծախուի, շաբաթը 10 հոխայ միս տանք հիւանդանոցին, եթէ 1200 հատ ծախուի, 20 հոխայ տանք, և եթէ 1300 հատ ծախուի, 30 հոխայ տանք, վերջապէս սոյն համեմատութեամբ 10 ական հոխայ աւելցնեմք մինչև ուր որ հասնի ձեռքէ վաճառուածներուն թիւը:

Մեր այս որոշումն ալ դժբաղդաբար չկրցաւ մեզ մեր փափաքին հասցնել: Ձեռքէ վաճառուածներուն թիւը չկրցաւ 1000ն անցնիլ, թէեւ մը, որ մեր ըրած զոհողութիւնն իսկ չկրնար փոխարինել:

Արդեօք գիտե՞ն վերոյիշեալ խոստապահանջ ադաները, թէ ձեռքէ վաճառուած մէն մի թերթէ 8 փարա միայն կը հասնի մեր ձեռքը, վասն զի 20 էն 12 փարան վաճառողին, թուղթի, մելանի և դըրոշմի կ'երթայ, մնացեալ 8 փարայովն ալ տպարանի և գրասենեկի վարձքը, 12—13 աշխատաւորաց շաբաթականն և խմբագրաց ու խմբագրապետի ապրուստը պիտի հոգացուի:

Ահա այս նեղ սահմանին մէջ, մեր ըրած զոհողութիւնը բաւական չհամարելով ոմանք, կրկին զոհողութիւն կը պահանջեն մեզմէ՝ առանց բնաւ ուշ դնելու առաջադրեալ անհրաժեշտ պայմանին, որ է՝ ձեռքէ վաճառուած լրագրաց թուոյն առ նուազն 1100ի հասնիլը: Թող հասնի այդ թուոյն, և մեք պատրաստ եմք ամենայն սիրով կատարել մեր տուած խոստումը, և իւրաքանչիւր 100 թըւոյ յաւելման փոխարէն՝ 10 հոխայ աւելի միս նուիրել հիւանդանոցին:

Վանէն յունիս 29 թուով կը գրեն առ Մշակ:

Պ. Փոթմուդալեանի հարցաքննութիւնները վերջացան, և որովհետև այդ հարցաքննութեանց համեմատ անմեղ եղած է Փոթմուդալեան, տեղային կառավարութիւնը կուզէ առանց դատաստանի պատժել զինք, Բ. Դռնէն հրամանագիր բերել տալով. բայց Փոթմուդալեան դայս իմանալով բողոքած և հըրապարակային դատաստան պահանջած է: Գործն այժմ այդ վիճակի մէջ մնացած է դեռ:

Շամախուց մեզ գրում են: «Յունիսի 14ին վերադարձաւ Էջմիածնից Շամախու փոխանորդ գեր. Թադէոս եպիսկոպոս իւր վարդապետի հետ միասին: Հասատ ասում են որ սրբազանը երկու ամսի չափ մնալով Էջմիածնի մէջ, ոչ մի անգամ չը կարողացաւ ներկայանալ վեհափառին, և միայն սինօդականների հետ տեսնըւելով՝ վերադարձաւ Շամախի: Անցեալ կիրակի եկեղեցում պատարագի ժամանակ գտնւում են մի միայն սրբազանը, իր վարդապետը, երկու քահանաներ և ժամկոչը: Պատարագը վերջանալուց յետոյ սրբազանը հարցնում է ժամկոչին' թէ ո՞ւր է ժողովուրդը: Ժամկոչը ձեռքը պարզելով դէպի այն կողմը, ուր գտնւում է Հայ-աւետարանականների ժողովարանը, ասում է «ժողովուրդը այն տեղ քարոզ է լսում, սրբազան»:

(Մշակ)

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՄԵԹՈՏ ԼԵԶՈՒԱՑ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ

Քաղաքակրթութեան մէջ զարգանալու էական միջոցներէն մին է օտար լեզուաց ուսման տարածումն ժողովրդեան ամէն կարգաց մէջ. վաճառականութիւն, արուեստք, գիտութիւնք, քաղցրութիւն բարուց այնչափ յառաջ կ'երթան, հարըստութիւն և բարեկեցութիւն այնքան դիւրաստաց և ընդհանուր կը լինին ազգի մը մէջ, ինչ համեմատութեամբ որ ջանք կը խնայուիր արդէն բարգաւաճ ժողովրդոց հետ սերտ յարաբերութիւնք մշակելու, որուն գլխաւոր գործիքն է լեզուագիտութիւնը. Թէ ինչպէս Ռուսք, Գաղղիացիք, Անգղիացիք, Գերմանացիք և Ցոյնք եռանդեամբ կ'աշխատին միմեանց լեզուներն ունենալու, ապացուցանել չէ հարկ. Համիլթըն, Ան և Օլլէնտորֆ, ի մէջ այլոց, մին քան զմիւսն ճիգ թափած են օտար լեզուաց ուսուցումը դիւրացնելու և գործնական եղանակներ ցուցած են. Ան և Օլլէնտորֆ ծանօթ են արդէն Հայոց. Թէ ինչո՞ւ համար մեր լեզուագէտներն զՀամիլթըն չ'են ճանչցուցած ժողովրդեան, կարծեմ սա պատճառին համար է որ Համիլթըն մասնաւոր գիրք մը չ'է շինած լեզուի ուսուցման համար. իւր մեթոտին անձնաւորութիւնն ուսուցիչն է, որ ո՛ և իցէ առարկայի վրայ խօսող գըրուածի մը մէջէն — թէ՛ խրթին լինի այն, թէ՛ պարզ շարադրուած, թէ՛ բանաստեղծական և թէ՛ զաւեշտական, — զարմանալի հաստատամտութեամբ ու շրջահայեցութեամբ դասախօսելով, կը յաջողի եռապատիկ նուազ ժամանակի մէջ ուսուցանել օտար լեզուի մը գրականութիւնն. Ընթերցողներն այս մասին լաւ խելամուտ ընելու համար, անօգուտ չեմ համարիր քանի մը բացատրութիւններ տալ Համիլթընի մեթոտին վրայ: Ուսուցիչը կ'առնու հատուած մը որ և իցէ մատենէ, զոր օրինակ Աստուածաշունչէն կամ Եզնիկէն, բաւական է որ յառաջ բերուած գաղափարքն ուսանողաց ըմբռնումէն վեր չը լինին, և միանգամայն ուսանողք կարենան հասկնալ այն դիտողութիւններն զոր պիտի լսեն. Նախ հատուածին ընթերցման կը վարժէ, յետոյ կ'ընել օրինակեն զայն, և այնչափ անգամ կը կրկնեն այս ընթերցումն ու ընդօրինակութիւնն որ այլ ևս թերութիւն կամ սխալ չեն ունենար թէ՛ արտասանութեան և թէ՛ ուղղագրութեանը մէջ. Այս առաջին յաջողութենէն յետոյ, ուսուցիչն իւրաքանչիւր բառի նշանակութիւնը կ'ըսէ, զոր ուսանողք կը գրեն նախ, և յետոյ այնքան անգամ կը կրկնեն բարձրաձայն, միաբերան կամ ուրոյն ուրոյն, որ թէ՛ բառերն ու թէ՛ նշանակութիւնները գրեթէ կը քանդակուին մտքերնուն մէջ. Այն ատեն ուսուցիչն երկրորդ գործողութեան կը ձեռնարկէ. Նախադասութիւնները կը զատէ և իւրաքանչիւրին մէջ գտնըւած բառերուն տեսակներն ու միմեանց հետ ունեցած կապակցութիւնները կը ցուցնէ, այսինքն թէ մին միւսոյն է Տէր բայի, սեռի խնդիր, ածական, յատկացուցիչ ևայլն. այս գործողութեան միջոցին երբեք վեր ի վերոյ ինչ չը կայ, այլ յաճախ և ուշադիր կրկնումն, մինչև որ ուսուցիչն ապահով լինի թէ աշակերտք իրեն չափ հասկըցած են զրուցածները. Կը մնայ ամբողջ հատուածին բառերուն, և նոյն բառերուն կրած փոփոխութեանց ուսումն ի բերան, որ մի օրինակ հաստատամտութեամբ ու շրջահայեցութեամբ կը շարունակի մի կամ երկու դասի մինչ. յետ որոյ կ'սկսի երկրորդ հատուածի մ'առանդումը նոյն եղանակաւ: Եթէ ութ ամիս կամ տարի մ'անընդհատ շարունակուի այս օրինակ դասախօսութիւն մը, օրն գոնէ մի ժամ, տարակոյս չը կայ թէ աշակերտք իրենց ուսած լեզուով խօսելու, գըրելու, նոյն լեզուէն ուրիշ լեզուի թարգմանելու մեծամեծ դիւրութիւններ կ'ստանան. Դիւրութիւններ՝ զորս հարիւրաւոր փորձերով ցուցած են Պ. Համիլթըն և իւրեան հետեւողք, և որք յայտնի առաւելութիւններ կը ցուցնեն Անի և Օլլէնտորֆի մեթոտներուն վրայ, հերիք է որ դասատուն ունենայ կամք, բաւականութիւն և աշակերտներ:

Մեր դաստիարակներն, իրենց անքաջալեր և աննախանձելի վիճակին բնական բերմամբ, անփոյթ մնացած են ջանալու որ այս գործնական և արդիւնաշատ մեթոտը տարածուի և կատարելագործուի. քանզի արդարև այս մասին պահանջուած աշխատութիւնը կարծըւածէն շատ աւելի է. և լուսաւորեալ երկիրներու ուսուցիչք անգամ, որոց ներկայն ու ապագայն անդորր, պատուաւոր ու ապահով եալ են, յանձն չեն առնուր ընդհանրապէս մատուցանել իւրեանց ազգայնոց՝ վերոյիշեալ եղանակին կիրառութիւնն ու օգուտները: Հայ ժողովուրդն որ պահանջող է, այլ ոչ վարձատրող, ի՞նչ իրաւամբ վայելելու է դիւրութիւն մասնաւորապէս ուսման մէջ. Հայ ուսուցիչն լինելով աւելի սակաւապետ և միշտ պատրաստ գոհ լինելու փոքրագոյն վարձատրութեամբ իսկ, կը տառապի նիւթապէս ու բարոյապէս այնչափ՝ որ օրուան պարէնի մտահոգութենէն չը կարեր զերծանիլ ու բարձրանալ. բարոյական գոհացումըն իսկ բաղդամ՝ այն է զի կը զլացուի իրեն, որով եռանդեամբ ուսուցչութեան ասպարէզը նետուող ձեռնհաս երիտասարդներ քանի մը տարի տառապելով ապրելէ յետոյ, լաւագոյն վիճակ մ'ստանալու յուսով կը թողուն զայն և իւրեանց բոլոր մտաւոր ու բարոյական ոյժերը, իրենց սրտին խանդն ու ապագայ յոյսերն ուրիշ՝ ազգին ոչ այնքան շահաւէտ՝ ասպարէզներու մէջ կը փոխադրեն. չը կայ մարմին մ'ազգին մէջ, ո՛չ պաշտօնական և ո՛չ անպաշտօն, որ կրթութեան ծաւալումը դիւրացնող անձանց ու միջոցներու ի յոյզ և ի խնդիր ելնէ. ուրեմն Համիլթըններ կամ նոցա հետեւողներ ինչպէս հնար է յառուցանել այս ժողովրդեան մէջ:

1876 ին, երբ հաստատեցի մասնաւոր վարժարանս Գումգաբուի մէջ, զգալով օտար լեզուաց կարեւորութիւնն և տեսնելով այն դժուարութիւններն որոց առջև խիստ շատ անգամ՝ դասալիք՝ խոյս կու տային ուսանողք, յետ փոքր ինչ ժամանակ փորձելոյ Օլլէնտորֆի եղանակն կամ մեթոտն, խորհեցայ Համիլթընին հետևիլ, սկսելով նախ Գաղղիական լեզուէն և անոր աստիճանաբար անցնիլ ուրիշ լեզուաց. առաջին փորձ, առաջին եռանդ, զոր ունեցայ թէ՛ ես և թէ՛ նոյն վարժարանին ուսուցիչք. Բարի պատեհութիւն մը մեր դէմ հանեց Հայ ուսուցիչ մի, Բ. Վարդուկեանց, որ Ամերիկայի մէջ Համիլթընի մեթոտին կիրառութիւնը տեսած և իւր նախաձեռնութեամբ հիմնական ու գործնական բարեփոխութիւններ մտցուցած էր նորա մէջ. Նոյն ժամանակի լրագրաց մէջ կարդացի ծանուցում մը, յանուն իւր հրատարակեալ, որ կը հրաւիրէր ժողովուրդն գալ վեց ամսոյ միջոցին անգղիերէն լեզուն ուսնիլ. առանց փորձի չէի կրնար հաւատալ, ուստի աղաչեցի իրեն որ իւր գըտած բարեփոխութիւններն ըսէ ինձ. չը գիտեմ արդարեւ թէ ինքն քանի՞ աշակերտ ունեցաւ. գուցէ քաջալերութիւն չտեսնելուն Կ. Պոլիսը թողլով մեկնեցաւ այլուր, բայց ես իւր մեթոտն իմացայ գործադրեցի, և արդի՞ւնքը, — արդեանց մասին թող վկայեն այն աշակերտներն որ վարժարանին սեմէն ներս ոտք դրած օրերնին կամ ոչինչ գիտէին, կամ հազիւ կարէին ընթեռնուլ գաղղիերէն, տասն և ութ ամիս վերջ կարող եղան այդ անծանօթ լեզուն հասկնալ և անով իրենց գաղափարները բացատրել. ինչ մեծ ուրախութիւն զգացի, երբ քանի մ'աշակերտներս 78ի սկիզբներն Ռուսաց բանակն (Այաստեֆանօ) երթալով թարգմանութիւն ըրին և ամենք առատօրէն զբաղելով դրամ շահեցան. սակայն կը խոստովանիմ որ այս մեթոտին ամէն առաւելութիւնները չը կրցի վայելել, զի ոչ Համիլթընի պահանջած հաստատամտութիւնն ու շրջահայեցութիւնն ունէի և ոչ Վարդուկեանց էֆէնտիի բարեփոխութեանց ոգին լաւ ըմբռնած էի. մանաւանդ որ ի՞նչ քաջալերութեան դիպեցայ ժողովրդեան կողմանէ. — «Մի կապեցէս զցուլ եզին կալոտւոյ» կ'ըսէ առաքեալն. ինձ հակառակն եղաւ և լքայ. ուսուցիչներս ըստ արժանւոյն գոհացնելու անկարող, միթէ կարէի՞ պահանջել ի նոցանէ այն տաժանելի աշխատանքն որ աշակերտին վրայէն ամէն բեռն կը վերցնէ, և զուսուցիչն կը ծանրաբեռնէ. դարձեալ կ'ըսեմ, լքայ....

Այս անգամ, Վարդուկեանց էֆէնտի վերստին կ'երեւի Պոլսոյ մէջ, իւր դասախօսութիւններն ըսկըսած է դարձեալ, Համիլթընի մեթոտին հիմնական և գործնական բարեփոխութեամբն, որ օտար և մինչև իսկ մայրենի լեզուի ուսուցման անհաւատալի դիւրութիւն և հրապոյր ընծայել կը խոստանայ. այժմ վարժարանիս մէջ իւր դասն և հինգ օրէ ի վեր Անգլիերէն լեզուի հանապազօրեայ դասախօսութեանց ականատես լինելովս, կրցայ փոքր ի շատէ ըմբռնել իւր մեթոտին ոգին: Ներեցէք որ պարզեմ զայն. կարծեմ և ոչ մի խղճամիտ դաստիարակ կամ ուսեալ ու խոհուն անձն արհամարհանօք պիտի հայի այն մեծ յեղափոխութեան վրայ՝ զոր Վարդուկեանց էֆէնտի կ'առաջադրէ մտցնել լեզուաց ուսուցման մէջ: Ինքն այս մասին կը գերազանցէ զՀամիլթըն և զայլս, որոց բոլոր գիւտերն իւրեանց հանճարոյն ցոլացումը կը համարիմ և ոչ աւելի: Վարդուկեանց չ'ապաւինիր հանճարոյ. գիւտի հեղինակ լինելու յաւակնութիւնը չունի. նորա մեթոտին էութիւնը կրնամ բովանդակել սա բառերուն մէջ. — «Լեզուի ուսուցումը բնութեան ճամբէն խոտորած է վարժարաններու մէջ. այս պատճառաւ մեծ դժուարութիւններ կը պատեն զայն. ուսանողաց գոնէ 60 առ 100 ը ոչինչ կը շահին քանի մը տարւոյ ձանձրալի աշխատութենէ յետոյ. դառնանք բնական ճանբուն, մայրերու կամ ընտանեաց հետեւած մեթոտին, ըստ որում անհնար է որ ամենէն ապուշն անգամ երկու տարւէ նուազ ժամանակի մէջ չկարենայ ուսնիլ ո և իցէ լեզու. ուսուցիչը կատարելագործելով այն պակաս կողմերը, որոց մարք կամ ընտանիք ենթակայ են իւրեանց զաւակաց լեզու ուսուցած ատեն. իմաստուն նախատեսութեամբ՝ բայց առանց բնական ճամբէն շեղելու՝ այդ երկու տարւոյ միջոցը քառիցս կրնայ նուազիլ. յայտնի է որ լեզուն խօսիլը միայն պիտի չլինի այս մեթոտին վախճանը, այլ և գրելը, կարդալը ևն» — Այս համառօտ զրուցածքն որչափ պարզ, այնքան նշանակութեան և հետաքրքր ուշադրութեան արժանի է. Երկրիս երեսը տարածեալ 1500 միլիոն ժողովուրդք, այսքան դարերէ ի վեր, իւրեանց զաւակաց կը փոխանցեն իւրեանց պապերէն ընդունած լեզուները, նոյն եղանակաւ՝ որով իրենք ուսեր են. և երբ մարդ՝ իւր առաջին մանկութեան երկու տարիներն անցունելուն պէս կ'սկսի խօսիլ դժուարագոյն բարբառն իսկ զոր կը լսէ հանապազ, երբ մարդ՝ կենաց չորրորդ տարին չլրացուցած արդէն կարող է գրեթէ իւր գաղափարաց մեծ մասն բացատրել, առանց աշխատանք կրելու, առանց ձանձրոյթի, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ լեզուի ուսուցիչները բնաւ չեն նկատեր, չեն քններ իւրեանց մեթոտին և սորա մէջ գտնուած տարբերութիւններն: Արդարև մանկավարժից գրուածոց մէջ ալ այս տեսութեամբ բան մը կարդացած լինելս չեմ յիշեր. կ'երեւի թէ մարդկային մտաց մէջ յատկութիւնն եղած է անբնական և յօդուածոյ դժուարութեանց մէջ փնտռել միշտ ինչ որ ամենապարզ ուշադրութեամբ կրնայ ձեռք բերուիլ. միթէ մեծագոյն գիւտերն ամենէն հասարակ մտածութեանց ծնունդը չե՞ն շատ անգամ: Արդարև փորձն իմ վարժարանի աշակերտաց վերայ, համոզեց զիս, որ վեցամսեայ յարատեւ դասատուութիւն մը բաւական է ո և իցէ լեզուի ուսման համար. տասն և հինգ աւուր մէջ նոքա կարողացան ուսնիլ թիւերն ու հարիւրաւոր գործածական բառերով կազմուած խօսքեր խօսիլ ու հասկանալ. օր ըստ օրէ կ'սկսիմ համոզուիլ, որ մէկն այս եղանակաւ կարէ հինգ վեց տարւոյ ընթացքին մէջ տասնէ աւելի այլ և այլ լեզուներով խօսիլ, գրել, կարդալ՝ բաւական բարձր աստիճանի հասնելու պայմանաւ իւրաքանչիւրին մէջ:

Եթէ Եւրոպացի կամ Ամերիկացի ոք լինէր փոխանակ Վարդուկեանց էֆ.ի, տարակոյս չ'ունիմ որ տիեզերական համբաւոյ և մեծ հարըստութեան տէր կը դառնար քանի մը տարւոյ միջոցին. ամեն կըրթական հաստատութեանց վարիչներ, ամեն անհատ մի զմիով պիտի ելանէին վաղագոյն օգտելու այսպիսի հեշտին ու արդիւնաւոր մե-

---

(4) ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

Թոռ. — Սիրուն մա՛միկս, անցած օր դուն չէի՞ր որ կ'ըսէիր թէ աղջի՛կ, եթէ սա արևը չ'ըլլայ, մարդ կը մեռնի. է՛յ, իմ դասատուս ի՞նչ կ'ըսէ. ամենուն ըսածը կ'ըսէ. կ'ըսէ որ արևէն մեզի կենդանութիւն կու գայ. լա՛ւ. կենդանութիւն ըսուած բանը անհուլ ուղիղ գիծ մը չէ, այլ կենդանեաց գործողութիւն. շարժումն է որ կենդանութիւն կու տայ. ուրեմն արևուն ճառագայթները մանրամանր կենդանիներու շար մ'է, և ոչ այլ ինչ:

Հէ-ր. — Ի՞նչպէս լաւ կը տրամաբանէք, օրիորդ, և կ'երևի թէ շատ ճարտասան ալ էք:

Թոռ. — Գիտութեան ակնը այնպէս կը բղխի, որ անոր հոսանքին դէմ դնել կարելի չէ, և ուսման ամանները, որչափ ալ շատ ըլլան, տակաւին չեն կրնար այդ գիտութեան ամենամանր մէկ շամանդաղը պարունակած ըլլալ, վասն զի իմ դասատուս կ'ըսէ որ «անսպառելի «ժամանակը հիմնելով ներկային «կենդանի օրէնքները, ուրիշ նորերու ծագում պիտի տայ, և ըստ «մեզ անյայտնելի կարծուած այս «տեսակները շատ փոփոխութիւններ «պիտի կրէ». զի, եթէ մնայ, ինչպէս որ է, յառաջադիմութիւն չըլլար. և առանց նորանոր բաներ ստեղծելու այսպէս միօրինակ շարժման նպատակն ի՞նչ պիտի ըլլայ, կամ ինչո՞ւ շարժի եթէ նոր բան մը յառաջ չի պիտի բերէ: Ենթադրենք որ ձեր ըսածին պէս, ամեն բան եղած լմնցած է, և այս պարբերական շարժումը միշտ միևնոյն բաները յառաջ բերելու համար կը գործադրուի, լաւ. բայց շունչան մը արդարութեամբ շարունակ շարժի, չէ՞ս ըսեր որ կեցեր է. ահա այսպէս տեսակներքն միօրինակ շարժումը յաւիտենական կասումն է, լռումն է. ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՄԱՀ:

Մամ. — Շիտակը ըսեմ, տէ՛ր, այս թոռս երբեմն անանկ բաներ կ'ըսէ որ, արմանքէս զարմանքէս կը մնամ, և կ'ըսեմ թէ օր մը գետինը պիտի բացուի և մէջը պիտի իյնանք (երկրաշարժի արդեան աւանդութիւն):

Հէ-ր. — Շիտակ է, տիկի՛ն, այս նորելուկ պարոնները և օրիորդներն անհաւատութիւնը այնչափ առաջ պիտի տանին որ երկինքէն քար պիտի թափի (թաթառի արդեան աւանդութիւն):

Թոռ. — Ցիրաւի, տէր, իմ հասակս չըներեր որ Ձեր առջև այսչափ յանդգնութեամբ խօսիմ. սակայն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երկինքէն քար թափելու կը հաւատաք և աբեղակէն կենդանիներ գալուն չէք հաւատար:

Ալ չկրցայ համբերել ու ներս սենեակը մտայ:

Հէ-ր. — (Գլուխն երերցնելով) մնաք բարով տիկի՛ն, մնաք բարով օրիորդ, ըսելով անմիջապէս անյայտ եղաւ. սակայն չմոռցաւ իր ձեռքը միայն օրիորդին պագցնել տալ: Եւ մամիկը իւր քիթը դրած կրկնակ ակնոցները վար առնելով անդալիր քթախոտ մը քաշեց:

Եթէ մամիկը այսպէս ընէ, դուք, ուշիմ ունկնդիրք, դուք որ մամիկին՝ այդ հնացեալ գիտութեան՝ նոր թոռներն էք, ինչո՞ւ սիկառ մը խմելով քիչ մը չը հանգստանաք. ուստի կընդհատեմ խօսքս՝ քիչ ատենէն ձեր ունկնդրութիւնն իմ խօսքերուս ի համբոյր դալու խոստմամբ:

Ուսումնասէր ունկնդիրք իմ,

Ահա՛ կուգամ իմ քիչ մ'առաջ տուած խոստումս կատարելու. բայց այս անգամ պիտի երթանք դեգերիլ այնպիսի վայրեր, որ մարդուս մտաց սասանումն կը պատճառէ:

Մոլորակները երկրիս քիչ կամ շատ նմանող մարմիններ են. առոր ապացոյցներէն մէկն է Լուսնի մէջ երեւցած մեծապարոյր լեռներն, որոց բարձրութիւնն և տրամագիծը կը չափէ այսօր գիտութիւնը. այս լեռներուն երեւելիներն են Տօրֆէլ Նիւթօն, որոց առաջինին բարձրութիւնը 7603 մեթր և երկրորդինը 7264 մեթր է. իսկ Թիքօ և Արքիմիդէս, երբեմն հրաբուխ և այժմ մարած լեռներուն տրամագիծը տարապայման մեծ են մեր լեռներէն, զի առաջինը 91200 մեթր տրամագիծ ունի, և երկրորդը 87,800 մեթր. ըսել է թէ ասոնց ստորոտին շրջագիծն աւելի մեծ է մեր Սէյլան կղզիին շրջագիծէն:

Չգիտեմ թէ փայլածուի մէջ ալ լեռներ կա՞ն, բայց Արուսեակի և Հրատի մէջ եղած լեռներուն բարձրութիւններն ալ օրինակ ըլլալու բաւական են:

Այս դիտողութեամբս կուզեմ բացատրել թէ, այդ մոլորակ կոչուած աղօտ կէտերը մարմիններ են երկրիս նման. արդ մեր երկրին մեծութիւնը մեր առօրեայ տեսած տեղերուն կամ թէ ըսենք մեր ըղձալի հորիզոնին մեծութեան բիւրաւոր անգամն ըլլալով, երեւակայութեամբ միայն կրնամք ըմբռնել Ուրանոսի, Նեպտունի, Սատուրնոսի, և մանաւանդ Արամազդի մեծութիւնները:

Գալով արեգակին, այս մարմինը տարբեր է երկրէս և մոլորակներէն, այսինքն ինքնիրմէ լոյս ունի, կը վառի, կը բռնկի, մեզի տաքութիւն ալ կու տայ. այս աստղը ըսկըզբնական գոյութենէն ի վեր (աստղերուն և երկրիս սկզբնական կազմութեան վրայ պիտի խօսինք երկրորդ յօդուածով մը) կ'այրի և այնչափ ատեն այրելով իսկ այսօր իր ծաւալը երկրիս ծաւալէն գրեթէ 1,350,000 անգամ աւելի մեծ է: Մէկ միլիոն երեք հարիւր յիսուն հազար թիւը մեկ վայրկենի մէջ կ'արտասանուի, սակայն անոր վրայ իրական գաղափար մը ունենալը մեզ մարդոցս համար անկարելի է. վասն զի մարդս իրմէ քիչ կամ շատ մեծ մարմին մը ամբողջապէս տեսնելու համար պէտք է որ այն մարմինէն քիչ կամ շատ հեռանայ. և սովորեալ հեռաւորութիւնը մարմինները կը պզտիկցնէ, ուստի անհնար կ'ըլլայ մեզ անոնց իրական մեծութիւնը ըմբռնել. միայն երևակայութիւնը թերեւս մեր հետաքըքրութեան խուն յագուրդ մը կարող ըլլայ տալ:

Ահա այդչափ մեծ է այդ կրակ գնդին և փայլուն նիւթը՝ զոր կը տեսնեմք երկինքի վրայ:

(Շարունակելի)

թօտի մը կիրառութեամբ . բայց ի մեզ, աւա՜ղ, ձայն բարբառոյ յանապատի կը մնայ ինչ որ արժանի էր գրաւել ամենուն բուռն ուշադրութիւնն յօգուտ Ազգին . և յուսահատութիւնն յաճախ միակ բաժինն է լաւագոյն մտածութեանց գործադրութեան համար տարուած ջանից . . . .

Նիւթական քաղաքակրթութեան պակսած միջոցին բարոյական քաղաքակրթութիւն գոնէ չը զլանանք այնպիսի անձի մի, որ ցարդ չը գաղափարուած, չը տեսնուած մեթոտ մը կ'ընծայէ մեզ լեզուի ուսուցումը դիւրելու համար ։ Եթէ նըկատեմք միանգամայն որ Գաղղիերէնն իւր դիւանագիտական ու Եւրոպայի ամեն կողմը տարածուած Անգղիերէնը տնտեսական ու մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ ի յարգի լինելու կոչուած, Գերմաներէնն ամենաճոխ ու գիտական ճանչուած, Ցունարէնն այս երկրին մէջ մեծ առաւելութիւն ստացած լինելուն համար, ուսուցանելու մեծ կարեւորութիւն ունին, ինչո՞ւ չը միանամք քննելու, փորձելու և ընդունելու այնպիսի եղանակ մ'որ թանկագին ժամանակի մը կորուստն և ուսանողին ձանձրոյթն ու տաժանելի աշխատանքը կը խընայէ . այո՛, գոնէ բարոյական քաղաքակրթութիւն ընձեռեմք այս անձին, մեք, դաստիարակքս, և այլ կրթական պաշտօնեայք, ուսեալ և խոհուն ազգայինք, յօգուտ մանկանց և Ազգային քաղաքակրթութեան, որու, ինչպէս ի վեր անդր ըսի, զարգացման գլխաւոր միջոցներէն մին լեզուաց ուսման ընդհանրացումն է ։

Ա. Ա. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

—o—

Դասական այն հին բարի դրութիւնը թողլով՝ լեզուաց ուսումը բնական դրութեան վերածելու գաղափարը նոր չէ, և ուրախ ենք որ մեր մէջ ևս կը գտնուին այդ դրութեան օգուտներն ո՛չ միայն տեսականապէս, այլ նաև գործնականապէս ցուցնող անձեր ։ Տարակոյս չունինք որ եթէ այս դրութիւն ընդարձակապէս ի գործ դրուի ձեռնհաս անձանց միջոցաւ, օտար լեզուաց ուսումը մեծապէս պիտի դիւրանայ, և դպրոցի մէջ կամ առանձինն այդ ուսման պարապող պատանիք և երիտասարդք, տարիներով աշխատելէ յետոյ, այս կամ այն օտար լեզու դիւրաւ գրելու և խօսելու ո՛չ ևս անկարող պիտի լինին ։ Բայց մեք կը կարծենք որ կարելի է, և յոյժ օգտակար է, նոյն գործնական և բնական դրութիւն ի կիր արկանել ո՛չ միայն օտար լեզուաց ուսուցման, այլ նոյն ինքն ազգային Հայերէն լեզուին ուսումը դիւրացնելու համար ։ Կեսարիոյ, Էնկիւրիի, Պրուսայի, Կիլիկիոյ, Էտիրնէի և այլ բազմաթիւ գաւառաց Հայ ազգայնոց մէջ, որք դժբաղդաբար Թուրքերէն և եթ կը խօսին, Տ. Աւետիս Սուրէնեանի բացատրած դրութիւնը կրնայ յաջողապէս ի գործ դրուիլ, և քիչ ժամանակի մէջ ազգային լեզուին ընտելացնել այդ գաւառաց ազգային նոր սերունդն, և մինչեւ իսկ չափահասները ։ Հիմա այն տեղեր Հայերէն լեզուն դաս կը տրուի միայն գրաբար քերականութեանց և գրաբար մատենագրութեան վրայ (եթէ երբեք դաս տրուի), և այս դրութեան հետեւանքը կը լինի որ այդ Թրքախօս Հայոց զաւակները կա՛մ գրաբար խօսին, կամ բնաւ չկարենան Հայերէն խօսիլ ։ Եւ որովհետեւ գրաբար խօսիլ կարենալու չափ չեն կրնար սորվիլ, ամենէն յառաջդէմ աշակերտներն ալ դեռ չեն կրնար Հայերէն խօսիլ, ո՛ւր կը մնան երկար ժամանակ դպրոց երթալու ժամանակ չունեցող հազարաւոր տղայք և երիտասարդք ։ Ասիոյ մէջ կան նաև գաւառներ, որոց Հայ բնակիչք Քիւրդերէն կամ Արաբերէն և եթ կը խօսին, որպէս ի Սղերդ, ի Խիզան, ի Սասուն, ի Միջագետս և ի Սուրիա ։ Ուստի, մեք Տ. Սուրէնեանի յօդուածին մէջ բացատրուած գործնական դրութիւնը ջերմապէս կը յանձնարարենք ազգիս դաստիարակաց, ազգային կենդանի լեզուին ուսումը տարածելու համար, և որպէս զի գաւառական ուսուցիչք կարենան օգուտ քաղել այդ դրութենէ, փափաքելի կը համարինք որ Տ. Բարսեղ Վարդուկեան, Տ. Սուրէնեան, և այլ մասնագէտք, մամլոյ միջոցաւ աւելի մանրամասնաբար բացատրեն և ծանօթացնեն նոյն դրութիւն ։ Բ.

ՄԱՄՈՒԼ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ուէմֆօռ լրագիրը զուարճալիք ալ կը պարունակէ ։ Իւր երէկուան թուով կը հրատարակէ Կ. Պոլսոյ մամլոյն վիճակագիրը, զոր Պէրլինի լրագիրներէն միոյն թղթակիցը շիներ է, և Պէրլին կը ղրկէ եղեր ։ Թղթակիցը սապէս կը բաժնէ Կ. Պոլսոյ լրագիրներն, և անոնց հետեւած քաղաքականութիւնը . —

« Կ. Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուին 17 լրագիրք, որոց 15ն օրական ենք և 2ը շաբաթն երկու անգամ հրատարակուող ։

Անուն	Քաղաքականութիւն
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ	
Պաշտօնական (Թագվիմ վագայի)	Թուրքական ազգային քաղաքականութիւն .
Թերճէմանը Հագիգաթ	Ազգային .
Ճէրիտէի Հավատիս	Ազգային
Վագըթ	Թուրքասէր .
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ–ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ	
Օսմանլը	Ազգային .
ԱՆԳՂԻՈՅ–ՖՐԱՆՔ	
Լէվընթ Հէրըլտ	Թուրքատեաց և միջազգային .
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ	
Լա Թիւրքի	Երկդիմի, կէս պաշտօնական .
Քուրիէ Տ'Օրիան	Ցեղային հակառակութիւն .
Սթանպուլ	Հայասէր և յոյժ Թուրքատեաց .
Ուէմֆօռ	Թուրքասէր .
Ֆար Տիւ Պոսֆոր	Հելլէն և յոյժ Թուրքատեաց .
ՅՈՒՆԱՐԷՆ–ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ	
Վիզանթիս	Յոյն և Թուրքասէր .
ՅՈՒՆԱՐԷՆ	
Ավկի	Յոյն Ֆէնէրցի .
Նէօլօղօս	Հելլէն և Թուրքատեաց .
ՀԱՅԵՐԷՆ	
Մասիս	Հայ, և Թուրքատեաց .
ՀԱՅԵՐԷՆ–ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ	
Մանզումէի Էֆքեար	Հայ, և Թուրքասէր .
Թէրճէմանը Էֆքեար	Հայ, և Թուրքասէր ։

" Այսպէս կը դասակարգուին, (կ'ըսէ թղթակիցը ։) տեղական մամլոյն պաշտպանած դատերն ։ Այժմ՝ ջերմ վիճաբանութիւն մը կայ նոցա մէջ ։ "

(Ուրիշ լրագրաց համար բան չեմք կրնար ըսել, բայց գիտեմք որ Մասիսի վերագրուած «Թուրքատեաց» ածականն անտեղի է, քանի որ մեք երբէք չեմք հրատարակած Թուրքաց դէմ ատելութիւն քարոզող յօդուածներ, իսկ հակառակը գրած եմք յաճախ ։)

Երէկուան Ուէմֆօռի մէջ ուրիշ յօդուածագիր մ'ալ, իւր հասկցած լեզուով հրատարակեալ լրագրաց բարենորոգմանց վրայ գրածներն յիշելով, կ'առաջարկէ նոցա խմբագիրներէն նախարարութիւն մը կազմել, " Նախարարութիւն Թուրքիոյ Բարենորոգմանց " անուամբ, սա կերպիւ .

Առաջին Նախարար և Նախագահ Նախարարական խորհրդոյ, խմբագիր Քուրիէ Տ'Օրիանի .

Ելեւմտից նախարար, խմբագիր Լէվընթ Հէրըլտի .

Ներքին գործոց Նախարար, խմբագիր Ֆար տիւ Պոսֆորի .

Արտաքին գործոց և ոստիկանութեան Նախարար, խմբագիր ըՍթանպուլի .

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար, խմբագիր Լա Թիւրքիի .

Նախարար կայսերական գանձուն, խմբագիր Վիզանթիսի .

Առեւտրական նախարար, խմբագիր Նէօլօղօսի .

Պատերազմական Նախարար, խմբագիր Ավկիի .

Բաբելոնական խառնակութիւնը կատարեալ ընելու համար, մեք ալ կ'առաջարկեմք՝ բարենորոգմանց գործադրման համար Քոմիսէր կարգել Վագըթի խմբագիրը, Քուրդստանի Գուվեռնէօռ անուանել Թէրճէմանը Հագիգաթի խմբագիրն, և թեփէքէրլի պաշտօնը թողուլ միշտ Հայ խմբագրաց . . . .

ԵՐԶՆԿԱ

11 յուլիս ի Ս. Վանս Ներսէսի

Սիրեցեալ բարեկամ.

Նկարագրեալ նամակը, որ Ս Պատրիարք Հօր յղած ենք, [illegible] պատճէն ևս [illegible] կրնաք, այն կարեւորութիւն ունեցող Ցիշատակարանին համար, զոր գտանք Ս. Ներսէսի դամբարանին վերայ ։

Սոյն առթիւ նուիրելով յարգանաց ողջոյն ։

Մնամ աղօթարար

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՊ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

—•—

ՊԱՏՃԷՆ

—

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ
ՄԵԾԻՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Բարձրաշնորհ Սրբազան Պատրիարք Հայր իմ.

Նախընթաց մի քանի նամակներուս տեղեկագրած էի Ձեր Ամենապատուութեան թէ շնորհիւ և բարձր պաշտպանութեամբ Սրբազան Հօրդ՝ որ անցեալ Ցունիս 8ին Ս. Ներսէսեան մենաստանի շինութեանց ձեռնարկուած է, արդ գոհութեամբ կուգամ հաղորդել թէ քարաշէն կաթողիկէ մատրան կից եղող եկեղեցւոյ շինութիւնն աւարտեցաւ . ուխտաւորաց և պաշտօնէից համար վեց սենեակ և երկու սրահ և քահանայի համար մի առանձին սենեակի շինութիւնք լըրանալու մօտ են, նոյնպէս վանուց մառանաց և այլ կարեւոր տեղեաց շինութիւնք՝ յուսալի է որ Թուականէս մի քանի շաբաթէն ի գլուխ ելնեն Աստուծով ։

Սոյն տեղեկութեանց հետ բերկրութեամբ սրտի կը փութամ հաղորդել Ձեր Բարձր Սրբազնութեան թէ Ս. Ներսէսեան մենաստանի քարաշէն կաթողիկէին հարաւակողման որմին կից կը գտնուի՝ երիցս Եռանեալ Հայրենեաց քրտնաջան հովուին և Հայաստանեայց անմահ բարերարին Սրբոյ Մեծին Ներսէսի հրաշալի դամբարանը ։ որոյ վերայ գտնուած՝ քարաշէն կաթողիկէի կից պատին վերայ քանի մը տող անընթեռնլի գրեր կը գտնուէին մինչև ցայսօր . մեր հետաքրքրութիւնն շարժելով՝ եռեւէ եղանք սոյն յիշատակարանին իմաստն և պատմական տեղեկութիւնքը իմանալ ուստի ևս առաւել հետազննին քննութեամբ ձեռն արկինք գերեզմանին վերայ դարձած փոքրիկ կամարին և նորա վրայ բարձրացած որմին մէջ մնացած գրերն երեւան հանելու աշխատիլ . և ահա մինչ սոյն գործողութիւնն անհամբեր ճգամբ յառաջ կը վարէինք, տեսանք որ ներքին որմին վերայ գրեր փորագրուած են՝ դրսի երեւցածէն երեքպատիկ առաւել, զոր ամբողջապէս քակելով գտանք 3 կանգուն բարձրութեամբ և 2 երկու կանգուն լայնութեամբ քարի մը վերայ հետեւեալ յիշատակարանն փորագրըւած ։

† Արդ ի թվիս Հայոց ՁԻԱ ի Թիլն(1) աւան յայտնեցաւ տապանն Աստուածընկալ «Տեառն Ներսէսի Ս. «Լուսաւորչին նախնոյն Մեծի Լուսաւորչին սրբոյն Գրիգորի ի ձեռն «Արքեպիսկոպոսին Հայոց Տեառն «Սարգսի նա այն և աջեկն և Աստուածածին(2) գլուխն արծաթով և "ոսկով զարդարեցան յաթոռս ի «վախելումն (վայելումն) և ի պ . . . «ն ո թիւն (ի պահպանութիւն կամ «ի պաշտպանութիւն) դա . . խս «(գաւառիս) Եկեղեաց. և այլ բաւականդակ (բովանդակ) նշխարքն որ «է դ . . ձ (գանձ) Աստուածածին և «դաւ ի սուրբ տեղիս ի թվիս Զ . .(3) «Հայոց ձեռամբ Արքեպիսկոպոսին «Հայոց Տեառն Ներսիսի և շինեցաւ «կաթողիկէ ի յայս տեղիքս որ գայ «սորափելով և դողալով կացցէ «յաղաւթս ուր գրեալ են սուրբ «նշխարք ի կոյմն մեծ եկեղեցւոյն «ի դէմս սրբո սեղանոյն ի փոքր ե«կեղեցիս, վճարմամբ գրիս գիմաց «հին և նոր փոքր առաջարս անվա«նեցաւ կաթողիկէ (կաթողիկէ) գի «սա նմա . . . ցաւ (նմանեցաւ) մե«ծի Հայրապետի և Լուսաւորչին «Սուրբ Գրիգորի նի . . (Ներսիսի) «վերաշինողի եկեղեցին անուանեալ «կաթողիկէ ի փառս ամենասուրբ "Երրորդութեան Հաւր և որդո և «Հոգոյն սրբո ամէն։»

Սոյն պատմական մեծ արժանիք ունեցող նուիրական յիշատակագիրը Ձեր Ամենապատուութեան բանասէր ուշադրութեան ներկայելով հանդերձ՝ Ս. Ներսէսեան Մենաստանի հնութեան վերայ առ այժմ սա չափ կարող եմ գրել թէ քարաշէն կաթողիկէի եկեղեցւոյ դրան վրայ կամարաձեւ փակագրեր ալ դուրս եկան, որ կը տանին զմեզ մինչև 1300-1350 տարի առաջ. դժբաղդաբար այս գրերուն ալ աւելնամեծ մասն թափած և միայն տեղ տեղ մէկ կամ մէկ քանի բառեր մնացած են ։

Ինձ այնպէս կը թուի թէ ժամանակին բարբարոսութիւնն այս տաճարն կրակի իսկ տուած լինի, յորմէ սրբատաշ քարերն այրած սեւցած և գրերն թափած են ։ Վանուց պարսպին ներքև բաւական մեծկած տապանագիր մը գտանք, որոյ վերայ գրուած է ՃԳ. Թուականն, ըսել է թէ 1227 տարեկան, բայց թէ ընդհանուր կարծիք կայ որ Ս. Ներսէսեան Մենաստանը՝ նոյն ինքն Ս. Ներսէս շինած և իւր անունովն անուանած ըլլայ, և թէ ըստ սովորութեան Հայրապետաց մարմինք ի Թիլն աւան կ'ամփոփուէին, և յետոյ ժամանակս ի յայտ գալուն Մեծին Ներսիսի գերեզմանին՝ փոխադրած են նորա սրբանուէր մարմինը իւր ձեռակերտ եղած վանուց մէջ ։

Հետաքրքիր եմ այս կողմանց հնութեանց վերայ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ձեզ բերել և պարբերաբար տեղեկագրել ։

Որդիական խոնարհ ակնածանօք համբուրելով Ս. աջերնիդ

Մնամ Աստուածարեալ
Տեառնդ խնամ վեհի
ամենահնազանդ որդի
ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՊ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

1881 Յուլիս 11
ի Ս. Վանս Մեծին Ներսէսի
յԵրզնկա

(1) Թիլ աւան Երզնկայի արեւմտեան հարաւակողմն կիյնայ 2 ժամ հեռի, իսկ Ս. Ներսէսի մենաստանէն 4 ժամ հեռի. Թիլ աւանի բնակիչք ամբողջ Թուրք են այժմ. բայց լի է Հայկական նուիրական յիշատակօք և ուր կան դամբարանք Ս. Արիստակէսի և Վրթանէսի Հայրապետաց, որ տեղական բարբառով մինչեւ ցայժմ կը կոչուին «Ջուխտակ Հայրապետ» ։

(2) Աստուածածին բառին մէկ մասն եղծեալ ըլլալուն ծէջն կամ օծեալ նըշանակութեամբ ալ կ'առնուի ։

(3) Ցիշատակարանին գրերն տեղ տեղ թափած են, ինչպէս վերի նշանակեալ բառերն յայտ է, որ բազում դժուարութեամբ ձեռք բերինք . Հաւ ալ թուականն ամբողջապէս թափած գտանք ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Վանէն յուլիս 7/19 թուով մեզ գրուած նամակէ մը հետեւեալ հատուածները կը քաղեմք .

Թէ և չարամիտները չեն դադրիր հռչակ հանելէ թէ Ապտիւլ Գատիրն յաջորդած է իւր հօր, և իբրև գլուխ Քրդական անմարմին միութեան՝ պիտի վարէ գործերը, և Ուպէյտուլլահի ձերբակալութիւնն և յուղարկութիւնը անկարեւոր և անազդեցիկ մի բան չլինելու համար մի ճիգ կայ նոր գրգիռներ տարածել Քրդաց և առ հասարակ խալամ ժողովրդեան մէջ, որոց արդիւնքն են քանի աւուրս մէջ կատարուած խռովութիւնները . Քաղաքէս վեց ժամ հեռաւորութեամբ Տաղվերան գիւղին վրայ գալով կովուց և եզանց նախիրը տարան Հէյտարանցի Քրդերը, որք քաղաքէն կերթային, և սպաննեցին մի հովուակոր քաջ Հայ, որ հետամուտ լինելով իրենց քաջութեամբ, շատ չէր մնացեր որ գինաթափ ընէր զիրենք ։ Գէշութիւններ յաճախել սկսած են մանաւանդ Վանէն Պայազիտ տանող ճանապարհին վրայ, ուր անցեալներն հինգ արքունի զինուորներ կողոպտած էին Զէյլան-Տէրէսիի Աստամանլի Աշիրէթի Քրդերը ։ Ռուսաց հիւպատոսարանի սուրհանդակի ձին ևս նոյն կողմերը յափշտակուած էր ։ Երեք օր յառաջ ալ քանի մը մոլեռանդ Տաճիկներ և գինով ոստիկաններ քաղաքիս մէջ սուսերամերկ յարձակելով մի Հայ վաճառականի վրայ, որ փոքր ինչ սրնթաց քշելու համարձակեր էր իւր ձին, կ'սպաննէին անշուշտ, եթէ հալածեալը ձիով հանդերձ Ռուսաց հիւպատոսարանը չապաստանէր, որ ճամբուն վրայ էր . խռովն չարագործք բըռնուեցան և կառավարութեան բանտը տարուեցան իրենց արժանաւոր պատիժը կրելու . շրջակայից ապահովութիւնն ևս անվրդով պահելու համար զինուորական նոր զօրութիւններ սփռեցան թէ և, ուր որ կը պակսէին, սակայն երբ ի նկատի առնումք թէ մօտ օրէն պիտի ձեռնարկուի Հայկական խնդրոյն լուծման, այսպիսի դժուարութիւններ հանելու շատ ճիգեր պիտի թափուին, սակայն կը հաւատամք թէ կայսերական կառավարութիւնը քան զամէնն յառաջ կը կանխէ միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու դըժուարութեանց, բարեկարգութեանց գործադրութեամբ, որոց յաջողութեան առաջին պարագայն է հասարակաց ցեցերող մի քանի անձանց հեռացումն ։ Անգղիական հիւպատոս Պ. Քլէյթըն չորս օր յառաջ վեց շաբաթ բացակայութեան արտօնութեամբ մեկնեցաւ աստի Բաղէշ, Սղերդ, Մուշ, Պուլանըգները և Պայազիտ հանդիպելով պտոյտ մ'ընելու, Աստուած ի բարին կատարէ ։ Երէկ Մուսուլէն տեղս եկան երկու Դոմինիկեան կրօնաւորք, որք երկիրն ուսումնասիրելէ վերջ՝ ամիսէ մը պիտի գնան ի Բաղէշ, և ապա որոշեն թէ երկուքէն ո՞ր տեղ պիտի հաստատեն իրենց դպրոցն . կ'ըսուի թէ քանի մ'օրէն Քոյրեր ալ պիտի գան ։ "Աղ վար խտի խչերտէն, պիր տէ տիւշտիւ պաճատան" ։

ԲԱԲԵՐԴ

Տ. Գ. Գալուստ Թիւաքեան, որ Երզնկա կ'երթայ, նամակ մը գրած է մեզ Բաբերդէն յուլիս 4 թուով, յորմէ սա հատուածը կը քաղեմք ։

Նամակս գոցած պահուս որ էր շաբաթ երեկոյ, յուլիս 4, լուր եհաս առ Վսեմ. կառավարիչն թէ Շէյխ Ուպէյտուլլահ յուլիս 5 կիրակի առաւօտ պիտի գայ . ուստի Ն. Վսեմութիւնն և բոլոր պաշտօնեայք, ընդ Առաջն. տեղապահ Արժ. Տիմոթէոս Ծ. վարդապետի և ընդ. նուաստիս, կառավարութեան Դրան առաջինքին առջև ներմուտ ի ձեռին ժողովեալ ընդ ոստիկանական այրուձիոյն, քաղաքէս 3 ժամ հեռաւորութեամբ դիմաւորեցաք, ժամ 4էն ըսպասեալ մինչև 8 . կիրակէ լինելոյն առթիւ խուռն բազմութիւն մի կայր այլ և այլ հասակի և սեռի մարդկան ։ 30 հոգւոյ չափ բազմութիւն մի կայր իւր հետ ի Կարնոյ . արքունի թիկնապահ Լիվա փաշայն, իրմէ երկու ժամ յառաջ գալով ի քաղաք, քաղաքիս նախորդ կառավարիչ Սիւլէյման փաշայի հիւր եղաւ . իսկ Շէյխն յ'ասպարանս կառավարութեան . և հետեւեալ օր ի 6 յուլիս ի կիսաւուր մեկնեցաւ ի կողմ Տրապիզոնի ուղւով, և յուլիս 16 ին պարտի այդր լինիլ . յատուկ շոգենաւ մ'ալ կ'սպասէ նմա ի Տրապիզոն ։ Երկձիգոյ կառքի մի մէջ էր Շէյխն, և իւր քեռին դէմ առ դէմ . քովէն կ'երթար քրդազգեստ չէյխիկ մի որ իւր համհարզներէն էր . Շէյխն 40 ամեայ կը թուէր գրեթէ, հնչումն քրդական էր, բայց ոչ տաճկաքրդական . կանաչազգեստ էր, և աղօթագիրք մ'ունէր ի ձեռին ։ Ցետոյ քաղաքէս 2 1/2 ժամ հեռաւորութեամբ Ս. Քրիստափոր կոչուած չքնաղահոյեաց և օդաւէտ և ջըրաւէտ վանքն գնացի տեղւոյս դերդաստաններէն Մեծ. և ազգասէր Մ. Աւետիս աղա Տ. Սերովբեանի հետ ։ Վանքն երկրագործութեան համար շատ հող ջուր, և եզինք և արջառ ունի . բայց ճանապարհի վերայ գալով, ապահով լինելոյ համար պարիսպ չունի, չորս կողմն պէտք է որմել . և գիշերօթիկի համար շատ պէտք և յարմարութիւն

ունի. Միացեալ ընկերութեանց ' մասնաւորակի Ալեն. Սրբազան Պատրիարքի և վանական խորհրդոյ ուշադրութեան կը մնայ . Նրկնկայի գիւղերուն թիկի դիրքն և նմանութիւնն ունի . 100 ամարի չափ հող ունի . քաղաքի և վարժարանի պէտք ունի , և այս պէտքն նոյն վանքէն կարելի է հոգացուիլ . ահա փառքի առիթ մի , և անմահ անուն թողլոյ միջոց մի Բարերոգի Պոլեան գերդաստանին , և Վսեմ . Ներսէսեան Գրիգոր էֆէնտիի :

Ց. Գ. Զմուռնամ ասել ասա թէ , թէ' Առաջն . Տեղապահին , և թէ' Ազգային երգեցիկ մանկանց Շէյխը դիմաւորելը կառավարութեան յատուկ խնդրանօքն էր . զի Կարնէն հրամայուած էր , քաջալեր մի տալոյ համար կ'ասեմ թէ , վանքին հոգատարութեան և պայծառութեան ջանողին Ալպապեանց տունն է . հնութեան համար բան մի չգտի . թէ ի բերդի և թէ ի վանս , զի աւրուած է . վայն երթամ յՆրիկայս :

ԱԶԴ

Միացեալ ընկերութեանց Տեսչութեան յանձնուած կոբայ Ս. Դանիէլ վանքի վարգայմանն համար մի ցուլով 10 խրիմու կովեր և մի արուով 6 ռուսական լօշէյ ձիեր հարկաւոր լինելով , ընկերութեան նիւթական վիճակի , անձկութեանը պատճառաւ՝ կեդրոնական ժողովն իւր վերջին նստին մէջ Տնօրէն ժողովոյ յանձնարարեց ազգայնոց առատաձեռնութեանը դիմել , յիշեալ անասուններն ամբողջապէս կամ մասամբ հայթայթելու և Միացեալ ընկերութեանց նուիրելու համար :

Հայաստանի Տնտեսական վիճակին բարւոքման նպաստող այս ձեռնարկն երկրին հողագործական անասնոց տեսակն ազնուացնելու օգուտն ևս ունենալով , Տնօրէն ժողովը կը յուսայ թէ Ընկերութեան հրաւէրն անլսելի չպիտի մնայ :

Ի դիմաց Միացեալ ընկերութեանց
Տնօրէն ժողովոյ

Ատենադպիր	Ատենապետ
Աւետիս Ցովհաննէս	Մ. Չէրազ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նորայրի Գաղղիերէն–Հայերէն ԲԱՌԱՐԱՆ ին 64րդ թերթն հրատարակեցաւ : Թերթերն կը վաճառուին ի Պօլիս Ֆրէնկեան , Ղուկասեան և Գավաֆեան գրավաճառանոցները , Ղալաթիա Ց. Արշակ էֆէնտիի թղթավաճառանոցը և Բերա Վայսի քով :

Զմիւռնիոյ համար դիմելու է Մեծ. Մսերեան Գրիգոր էֆէնտիի գրավաճառանոցը :

Գին իւրաքանչիւր թերթին 60 փարա արծաթ :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

—о—

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՅԱԹԷՆՍ ԵՒ Ի ԶՄԻՒՌՆԻՆ

Հանդերձ տեղագրութեամբ

—

ՆԿԱՐԱԳՐԵԱԼ
Ի Ց. ԳՈՒՄՊԷՆԷ

Մեծ. Տ. Ց. Գուրգէն առանձին գրքոյկ ձեւով տպագրել տուած է կարգ մ'ընտիր յօդուածներ զորս Լրագրոյս մէջ հրատարակեց , նկարագրելով այս ուղեւորութիւն զոր ըրած էր ի Յունաստան և ի Զմիւռնիա : Մաքուր թուղթի վրայ յստակ տպագրութիւն մ'է այս , և արժանի է նոր ընդրեան տրուելու իբրև պարգև , մրցանակաբաշխութեան հանդէսներու մէջ : Գինն է վեց ղրուշ : Ամեն գրավաճառաց քով կը գտնուի : Մեծ. Հեղինակն իւր այս գրքին 50 օրինակին գինը Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցին յատկացուցած է :

ԱՍԻԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Ի ՀԱՅՐԵՆԻՍ

—

Գրեաց Պետրոս Ծ. Վրդպտ. Կալճօղեցի

Նախկին Առաջնորդ Սեբաստիոյ

Այն գրքոյկը կը խօսի Հայաստանի բոլոր գաւառաց առաւելապէս Տիգրիսի , Եփրատի , Երասխի և նոցա ճիւղերուն , ինչպէս նաև լերանց և գաւառաց նախնի և արդի անուանց , սատանայապաշտ Արևորդեաց ազանդից ու արարողութեանց , Քրդաց ծագման և լեզուին և մինչ այժմ եղած սխալ գրուածոց վրայ :

Նաև զանազան հետաքրքրական տեղեկութիւններ և 700էն աւելի գաւառական բառերու մեկնու-

թիւններ կուտայ , և լաւ տեսութիւն մը կընէ Պօլսոյ և գաւառացի Հայոց լեզուին նկատմամբ :

Կը վաճառի Մարգարեան գրատունը Մէրճան փողոց թիւ 57 . ի գին 5 ղրշ :

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ
ԱՌՈՂՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՅՐՆ ԵՒ ԿՆՈՋ

—

Հեղինակ ՏՕԲԹԷՕՐ Է. ԳԼԷՄԱՆ

Բարիզի Բժշկական ճեմարանէն

—

Թարգմանեց 1877ի տպագրութենէն
Ե. ԱՐՄԱՒԻՐ

—о—

Թէ ինչ պէտք է գիտնան ամուսնացողք իրենց ամուսնութեան նախընթաց օրը . —Ինքզինք ոխրցնելու միջոցները . — Ամուսնութեան ազդեցութիւնն ամուսնոց ֆիզիքականին և բարոյականին վրայ . — Ծննդական գործարանաց առողջապահութիւն . — Անկարողութիւն և իւր դարմանները , եւ եւ :

Այն խիստ օգտակար գիրքը , որ թէ' ամուսնացելոց և թէ ամուսնութեան պատրաստուողներու ընթերցման անհրաժեշտ է , կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով . գին 8 ղրշ :

ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ի Պօլիս Պալըք Բազար 165

—

Պատիւ ունիմք ծանուցանել մայրաքաղաքիս և գաւառաց ժողովրդեան թէ' մեր ծխախոտի Պօլսոյ գործարանն և վաճառատունն այժմ փոխադրած եմք ի Պալըքբազար թիւ 165 Եօղճըլար փողոցի դէմ :

Մեր ծխախոտերն , որ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտած են ամեն տեղ , այս առթիւ գոհացութիւն չպիտի խնայեմք տեսակներն աւելի ևս ազնուացնելու և գիներն միշտ չափաւոր պահելու , որոց ապացոյցն ունենալ փորձով պիտի վկայեն ազնիւ յաճախորդք և յանձնարարողք :

ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

QUINA LAROCHE
ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇ

—

ԷԼԻՔՍԻՐ ՎԻՆԷՕ

Կազդուրիչ և տենդարգել դեղ մ'է , որ երեք ջինաքինայից բոլոր սկզբնական նիւթերը կը պարունակէ և կը գործածուի ամէն նուաղութեանց , ստամոքսի տկարութեանց , հին և փինիսով չբժշկուող տենդերու համար , եւ :

Միևնոյն դեղը

ԵՐԿԱԹԱԽԱՌՆ

կը գործածուի արեան նուազութեան , տժգունութեան , ծննդաբերութեան հետևանաց դէմ , եւ :

Կը գտնուի Կ. Պօլիս . Տէլլա Սուտայի , Զօպան Օղլուի , Քանդիլաք եղբարց , Գասապեանի , Քիւչիւքեան եղբարց և Ալէքեանի դեղարաններն :

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷՆԱԼ ՊԷՅ ԽԱՆ

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ :

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պօլիս , Պաղճէ–Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը և գաւառաց մէջ հետևեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները .

ԿԱՐԻՆ . Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան
ԵՐԶՆԿԱ. Ց. Շաւարշ էֆ
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս էֆ. Սթամպօլեան
ՍԱՄՍՈՒՆ . Եդուարդ էֆ. Մուրատեան .
ԿԻՐԱՍՈՒՆ . Գ. էֆ. Խ Մազմանեան
ՌՈՍՏՈՎ , Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէսլեան .
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրզամեան .
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խաչով էֆ. Էսկիճեան .
ՏՐԱՊԻԶՈՆ . Ս. Էթմէքճեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նապարեան.
ԽԱՐԲԵՐԴ և ՏԻՐՍԻՄ . Արտակոս էֆ. Ս. Ղազանճեան .
ՄՈՒՇ. Արմենակ էֆ. Խանազատեանց.
ՎԱՆ . Պետրոս » Գարամաճեան.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան .
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան
ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան:

"Կատարելութիւն",

ՄԱՏԱՄ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻՆ
Աշխարհահռչակ Մազ Նորոգողը

(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբեք չվրիպիր նորոգելու Ալեոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին , ընծայելով անոր նոր կեանք , աճում , և փայլուն գեղեցկութիւն : Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է , շուտով վանելով ալեորութիւնը : Ներկ մը չէ :

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը :

Հարազատը միայն Կարմրագոյն փաթթոյթներուն մէջն է :

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—
114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգղիայ :

Կը ծախուի ամէն Կեղծծամավաճառներէն , Անուշահոտ Իւղավաճառներէն , և Անգղիացի Դեղավաճառներէն :

Կ. Պօլիս Ս. Քանդիլաք եղբարց քով . Ֆարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Լամընտ Քարիւէնայի քով , Անգղիական մթերանոց , Եւ–քսէք Գալոբրը Ղալաթիա

Կ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ

Մեծ Զահրէ Խան , Պէհճէ Պազար , 106

—о—

Ծխախոտի հանրածանօթ վաճառականներէն Հազարեան կարապետ էֆէնտիի նորոգ հաստատած վերոյգրեալ գործարանին Եէնիճէյի հոտաւէտ կեօպէք , Տրամայի Քըր և Սամսոնի Պաւչքայը բուսած ընտիր տեսակներէն պատրաստած թէ' սիկարէթ և թէ ջարդած ծխախոտները , որք իրենց կատարեալ և անխառն ընտրութեամբն հանդերձ , հնար եղածին չափ չափաւոր գներով են , իւր բազմաթիւ յաճախորդաց կողմանէ ցարդ ըստ արժանւոյն գնահատուեցան :

Գործարանս իւր արտադրութեանց այսպիսի կարճ միջոցի մը մէջ գտած սոյն հաղուագիւտ ընդունելութենէն քաջալերեալ , այսուհետև ալ ամեն խնամք և մինչև իսկ զոհողութիւն չպիտի խնայէ միշտ մի և նոյն ընտիր և անփոփոխ տեսակաւ ծխախոտ պատրաստելու , առանց գներուն չափաւորութեանը դպչելու : Այսը ճշդութիւնն ստուգել յաճախորդաց կը վերաբերի :

Յատուկ յանձնարարութիւնք ալ ճշդիւ և մասնաւոր խնամօք կը կատարուին թէ' մայրաքաղաքիս համար , թէ' գաւառաց և թէ արտասահման երկիրներու : Այս վերջնոց համար պատրաստեալ ծխախոտք առատ են Պանտըրըօլի տուրքէ :

Յանձնարարութիւնք պէտք է ուղղուին առ Պ. Նիկողայոս Հազարեան գործակալ վաճառմանց ի նմին գործարանի :

69 ՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՅ

—

Մեծ պարգևները շահող թիւեր.

Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք
1257795	600,000	786286	3000	455043	1000	1389119	1000
671640	60,000	1041833	»	487967	»	1402735	»
276896	20,000	1054853	»	498528	»	1438535	»
671639	»	1187719	»	498530	»	1449527	»
330665	6000	1326463	»	548432	»	1484625	»
605219	»	1402734	»	605217	»	1634478	»
687405	»	1797687	»	605220	»	1855245	»
1102270	»	1855243	»	887220	»	1862052	»
1205452	»	1862053	»	1024467	»	1862055	»
1653659	»	7058	1000	1041835	»	1950500	»
83010	3000	37816	»	1187717	»	1962164	»
396564	»	37820	»	1205453	»	———	
717569	»	260210	»	1317876	»	———	

—о—

400 ական ֆրանք շահող թիւեր.

7056	5	8	4	3	7	3	8
7	223441	9	5	4	8	4	9
9	2	80	594881	5	9	5	60
60	3	396561	2	1024466	90	1438531	1755491
19601	4	2	3	8	1257791	2	2
2	5	3	4	9	2	3	3
3	226556	5	5	70	3	4	4
4	7	402511	605216	1041831	4	1449526	5
5	8	2	8	2	1317877	8	1777586
37817	9	3	671636	4	8	9	7
8	60	4	7	1054851	9	30	8
9	250126	5	8	2	80	1455541	9
46896	7	418331	687401	4	1326461	2	90
7	8	2	2	5	2	3	1797686
8	9	3	3	1088796	4	4	8
9	30	4	4	7	5	5	9
900	255801	5	717566	8	1326681	1484621	90
83006	2	455041	7	9	2	2	1855241
7	3	2	8	800	3	3	2
8	4	4	70	1093786	4	4	4
9	5	5	726096	7	5	1510186	1862051
120201	260206	459481	7	8	1334671	7	4
2	7	2	8	9	2	8	1911086
3	8	3	9	90	3	9	7
4	9	4	100	1093906	4	90	8
5	271276	5	740821	7	5	1527261	9
122226	7	482486	2	8	1367091	2	90
7	8	7	3	9	2	3	1947361
8	9	8	4	10	3	4	2
9	80	9	5	1102266	4	5	3
30	276897	90	786287	7	5	1580586	4
129051	8	487966	8	8	1385191	7	5
2	9	8	9	9	2	8	1950496
3	900	9	90	1187716	3	9	7
4	304446	70	804156	8	4	90	8
5	7	498526	7	20	5	1634476	9
163536	8	7	8	1205451	1389116	7	1962162
7	9	9	9	4	7	9	3
8	50	525541	60	5	8	80	4
9	313121	2	807256	1206976	20	1643441	5
40	2	3	7	7	1402731	2	1973206
185901	3	4	8	8	2	3	7
2	4	5	9	9	3	4	8
3	5	543926	60	80	1432336	5	9
4	330661	7	887216	1219061	7	1653656	10
5	2	8	7	2	8	7	1978786
198321	3	9	8	3	9	8	7
2	4	30	19	4	40	60	8
3	369776	548431	994061	5	1433841	1741656	9
4	7	3	2	1241786	2	7	90

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Դեկտեմբեր 23 յուլիս.

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ		18,15
» » բացուեցաւ		18 21
» » կէս օրին		18,15

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	»	5,12
» Օթօման	»	3,35
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	11.15
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0		6,3
Փոխ. 1863 (Մութօն) 6 0/0	Ֆր.	92.
» 1865 (») 6 0/0	»	95,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	92,
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	»	29 50
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	91,
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	56.
Լաւրիում	»	140,
Թրամուայ	Օսմ. լիր	410.
Թղթադրամ	»	1050
Հէվալէսիզ		70,
Րէբօր		60

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	109 15
Գաղղիական »	87 12
Բօլ	90
Գրիվից	51
Գառայօն Թուղթ 8 րուպլի 65 գարիք	
Գառայօն արծաթ (նոր)	91 30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 14
Վեցնոց	127 10
Հինգնոց	211
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	205
Պէշլիք (անուանական)	680

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

—

Լոնտրա 3 օգոստ.

Անգղ. Քօնս.	101 1/16
Օսմ. »	17
Փոխ. 1865	19 1/4
» 1869	19
» 1871	78
» 1872	31
» 1873	18 3/4
» 1877	90
Պանք Օթօման	17 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի	91 5/8
Եգիպտ. միացեալ	78 3/4
» արտօնեալ	99 1/8
Տայրա Սանիէ	78
Փոխ. Խօշիտ	97 3/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 3 օգոստ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0		118 10
» » 3 0/0		86
Օսմ. Քօնս.		17.
Փոխ. 1865	Ֆր.	195.
» 1869		96,
» 1873		95.
Օսմ. Երկաթուղի		57.25
Պանք Օթօման		678 75
Քրէտի Լիօնէ		922 50
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)		94 1/4
» » Արևելեան		63
Իտալ. Քօնս.		90 35
Եգիպտ. միացեալ		396.25
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ		25.19

Վիէննա 3 օգոստ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 30
Ռումէլիի երկաթուղի	28.